

Siperia sulaa – kto vinovat?

Ilmastonmuutoksen ja energiapolitiikan kohdallonyhteys ei ole Venäjällä sen helpommin ratkaistava ongelma kuin muuallakaan maailmassa. Viime kesänä maa kärsi poikkeuksellisesta helleaallost ja kuivuudesta, josta seurasi puutteellisen viranomaistoiminnan pahentama katastrofi suo- ja metsäpaloineen. Pelkästään tämän seurauksena on laskettu kuolleen vähintäänkin 50 000 ihmistä. Kuolonuhrien lisäksi tulevat miljardiluokan taloudelliset menetykset palaneina asuntoina, metsinä ja Länsi-Venäjää kohdanneena viljakatona. Kysymys ei ollut myöskään välttämättä ainutkertaiseksi jäävästä onnettomuudesta, sillä osa Venäjää kuuluu luonnonmaantieteelliseen alueeseen, joka on erityisen altis vastaaville tapahtumille.

Vaikka ilmastonmuutosta ei voidakaan kiistatta nimetä katastrofin aiheuttajaksi, osoittavat tietokonemallinnukset, että vastaavien lämpöaaltojen todennäköisyys kasvaa ilmaston lämpenemisestä johtuen noin yhdestä prosentista 10 % vuoteen 2100 mennessä, ellei kasvihuonepäästöjen määrää saada laskuun. Venäjän johdon reaktio kesän tapahtumiin ei kuitenkaan ollut se, että olisi ryhdytty pohtimaan laajemmin ilmasto- ja energiapolitiittisia valintoja. Asennoituminen näytti pikemminkin olleen *kto vinovat*, ketä syytämme? Joukko kuvernöörejä ja pelastus- ja paloviranomaisia sai syyt niskoilleen ja osa myös erotettiin, osa varmaan myös aivan aiheellisesti. Voi olla, että Venäjän johto onnistui lepyttelämään osaa kansalaismielipiteestä syyllisten nimeämisellä, mutta perimmäisiin syihin sillä ei tietenkään puututtu.

Tähän asti Venäjän energiapolitiikka on perustunut käytännössä fossiilisten energialähteiden

(n 2/3), ydinvoiman ja vesivoiman käyttöön. Venäjä tuottaa maailmassa kahdeksanneksi eniten sähköstään ydinvoimalla vajaan 16 % osuudella. Varsinainen ydinvoiman käytön aatelinen on kuitenkin Ranska (77 %), mutta myös Ukraina (46 %) ja Ruotsi (42 %) nojaavat vahvasti sen käyttöön. Suomen osuus ydinvoimalla tuotetusta sähköstä on noin neljännes ja myös Saksa ja Yhdysvallat tuottavat sähköstään enemmän ydinvoimalla kuin Venäjä. Maailman ydinenergian kokonaistuotannon kolmen kärki taas on Yhdysvallat (30,7 %), Ranska (16,1 %) ja Japani (9,4 %). Venäjä tulee neljäntenä 6 % osuudella, josta sillä riittää sähköä myös vientiin mm. Suomen markkinoille.

Vesivoiman osuus Venäjän sähköntuotannosta on samansuuruinen kuin ydinvoiman. Siinä se sijoittuu seitsemänneksi Norjan pitäessä kärkeä 98 % osuudellaan. Suomessa vesivoimalla tuotetun sähkön osuus on vuodesta riippuen 10–15 %.

Venäjän ilmastopolitiikan tähänastinen tendenssi on ollut pyrkiä pikemminkin etsimään ilmastonmuutoksen positiivisia seurauksia taloudelle ja torjumaan sen aiheuttamia ongelmia mm. öljy- ja kaasuteollisuudelle kuin ehkäistä itse ilmastonmuutosta. Tämä näkyy paitsi politiikkapuheissa, myös siinä että Venäjä on todellinen maailmanluokan kääpiö uusiutuvan energian käytössä. Se ei ole myöskään tähän mennessä luonut kunnollisia uusiutuvan energian käytön kehittämisen ja lisäämisen lainsäädännöllisiä ja taloudellisia edellytyksiä.

Energiapolitiikka on kuitenkin oleellinen osa Medvedevin modernisaatio-ohjelmaa ja siihen kuuluu talouden modernisoinnin lisäksi mm. ydinvoiman ja energiatehokkuuden priorisointi,

jotka mainitaan myös Venäjän ympäristöohjelman toteuttamisen välineinä. Medvedevin mukaan ydinvoima on yksi maailmalla tunnetuista venäläisistä brändeistä, jota se voi hyödyntää, paitsi ympäristöpolitiikassaan kasviuonepäästöjen alentamiseksi, myös tämän ”ympäristöystävällisen” teknologian viennissä muihin maihin. Viime helmikuussa Sveitsin Davosissa puhunut Medvedev hahmotteli ydinvoimasta Venäjälle viennin menestystuotetta. Hänen mukaansa Venäjällä on tähän täydet edellytykset, sillä se rakentaa uusia ydinvoimaloita enemmän kuin mikään muu maa maailmassa. Medvedevin ydinvoima-hehkutus ei olisi voinut osua huonompaan ajankohtaan. Japanin ydinkatastrofi on kääntänyt sekä päättäjien että kansalaisten mielipiteet jälleen kerran hyvin ydinvoimakriittiseksi, ja vaikka Medvedev ei maininnut sanalakaan Venäjän kiistämättä maailmanlaajuisesti tunnetuinta ydinvoima-brändiä, Tšernobylin katastrofia, myös se nousi Japanin tapahtumien myötä jälleen kerran kaikkiin otsikoihin.

Venäjän päättäjien asenteista kertoo paljon myös se, että uusiutuvaa energiaa ei pidetä Venäjällä kiinnostavana bisneksenä eikä vakavasti otettavana vaihtoehtona edes puheiden tasolla, toisin kuin useissa muissa maissa. Esimerkiksi Kiina panostaa tällä hetkellä uusiutuvaan energiaan, mm. aurinkoon ja tuuleen, ilmeisesti enemmän kuin yksikään muu maa. Siinä kun pääministeri Putin ilmoittaa, että uusiutuvan energian tuotanto on lähes turha bisnes, kiinalaiset pitävät sitä yhtenä lupaavimmista tuotannonaloista ja oman maansa talouden kehitykseen erittäin positiivisesti vaikuttavana tekijänä.

Venäjän energiatuotannosta uusiutuvan energian osuus on vain noin prosentin luokkaa. Se muodostuu lähinnä maalämmön käytöstä sähkön tuotantoon ja lämmitykseen Pohjois-Kaukasuksen ja Kaukoidän alueella. Ongelmana ei ole kuitenkaan se, että Venäjän ei olisi mahdollista lisätä uusiutuvan energian käyttöä, vaan poliittisen tahdon puute, omien fossiilisten energialähteiden runsaus ja ydinvoimaan panostaminen. Tosin

pieniä muutoksen merkkejä on kuitenkin ollut havaittavissa. Venäjä otti marraskuussa 2007 ensimmäiset askeleet kohti uusiutuvan energian tuotannon edellytysten parantamista. Silloin muutettiin sähköenergian tuotantoa koskevaa lakia, johon tuli mukaan myös uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen. Tammikuussa 2009 hallitus hyväksyi asetuksen, jonka mukaan Venäjällä pyritään vuoteen 2020 mennessä tuottamaan uusiutuvalla energialla 4,5 % sen koko energiatarpeesta.

Kysymys on toistaiseksi kuitenkin vielä pelkästä tavoitteesta, jonka konkretisoimiseksi ei ole esitetty kovin tarkkoja keinoja. Federaatiotasolla hallitus tukee tietyin edellytyksin uusiutuvalla energialla tapahtuvaa sähkön tuotantoa ja kymmenkunta Venäjän aluetta on alkanut toteuttaa ohjelmaa, jolla ne tukevat uusiutuvaa energian tuotantoa julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuden periaatteella. Tämän lisäksi Venäjän energiavirasto käynnisti viime joulukuussa Maailmanpankin ja Global Environmental Facilityn kanssa Venäjän uusiutuvan energian ohjelman, jonka päämääränä on tukea uusiutuvaa energiantuotantoa säännöstelevän ja edistävän lainsäädännön syntyä, edesauttaa uusien energiahankkeiden rahoitusta ja myös käynnistää itse alan hankkeita yhteistyössä Venäjän hallituksen kanssa. Toistaiseksi kuitenkin Venäjän hallituksen omat toimenpiteet merkittävämmästä kansallisesta panostuksesta tai uusiutuvan energian ohjelmasta ovat antaneet odottaa itseään.

Helsingissä 31.3.2011

Markku Kangaspuuro